

Magyar Helsinki Bizottság

ÚTMUTATÓ A FOGVATARTÁSUK ALATT BÁNTALMAZÁS ÁLDOZATÁVÁ VÁLT KÜLFÖLDI ÁLLAMPOLGÁROK MEGSEGÍTÉSÉHEZ

2019. november

Az Európai Unió támogatásával

Tartalomjegyzék

Bevezető: Az útmutató háttere és célja.....	4
I.A TÁJÉKOZTATÁSHOZ VALÓ JOG.....	5
I.2. Helyzetkép.....	5
I.2.1. Általános helyzetkép.....	5
I.2.2. A menekültügyi és idegenrendészeti eljárás alatt álló őrizetben tartott külföldiek speciális helyzete.....	7
I.3. Megoldási javaslatok.....	7
II. A BÜNTETŐELJÁRÁSBAN VALÓ RÉSZVÉTEL.....	8
II.1. Az Irányelv releváns jogszabályai.....	8
II.2. Helyzetkép.....	9
II.3. Megoldási javaslatok.....	9
II.4. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga.....	10
III. A HATÉKONY JOGORVOSLATHOZ VALÓ JOG ÉS AZ ÁLLAM AZON KÖTELEZETTSÉGE, HOGY A MEGFELELŐ SZANKCIÓT ALKALMAZZA.....	12
III.1. Az Irányelv releváns jogszabályai.....	12
III.2. Helyzetkép.....	12
III.3. Megoldási javaslatok.....	13
IV. AZ ÁLDOZATSEGÍTŐ SZOLGÁLTATÁSOKHOZ VALÓ JOG.....	14
IV.1. Az Irányelv releváns jogszabályai.....	14
IV. 2. Helyzetkép.....	15
IV.2.1. Az áldozatsegítő rendszer általános problémái.....	15
IV.2.2. A fogvatartott áldozatok nehézségei.....	16
IV.2.3. A menekültügyi és idegenrendészeti őrizet sajátosságai.....	17
IV.3. Megoldási javaslatok.....	17
IV.4. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga.....	18
V. AZ ÁLDOZATOK VÉDELEMHEZ VALÓ JOGA.....	18
V.1. Az Irányelv releváns jogszabályai.....	18
V.2. Helyzetkép.....	21
V.2.1. Általános helyzetkép.....	21
V.2.2. A menekültügyi és idegenrendészeti eljárás alatt álló személyek különös helyzete.....	22

V.3. Megoldási javaslatok.....	23
V.4. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga.....	23
VI. A GYAKORLATI SZAKEMBEREK KÉPZÉSE.....	24
VI.1. Az Irányelv releváns szabályai.....	24
VI.2. Helyzetkép.....	24
VI.3. Megoldási javaslatok.....	25

Jelen útmutató az Európai Unió anyagi támogatásával készült. Tartalmáért a kizárólagos felelősséget a Magyar Helsinki Bizottság viseli, az semmilyen vonatkozásban nem tekinthető úgy, mint amely az Európai Unió álláspontját tükrözi.

BEVEZETŐ: AZ ÚTMUTATÓ HÁTTERE ÉS CÉLJA

A Magyar Helsinki Bizottság számos éve kiemelten foglalkozik a fogvatartottak jogai érvényesülése érdekében. A Bizottság rengeteg esetben tett ellenőrző látogatást a különféle fogvatartási helyszíneken, a látogatásokról pedig a hatóságokkal egyeztetett jelentéseket tettünk közzé. A Bizottság továbbá egyedi ügyekben több alkalommal képviselt magyar hatóságok és az Európai Emberi Jogok Bírósága (a továbbiakban: EJEB) előtt olyan fogvatartottakat, akik azt állították, hogy bántalmazták őket. A fogvatartottakat érő legsúlyosabb jogsértés az, amikor bántalmazás áldozatává válnak, és a bántalmazások közül is még súlyosabb, ha azt hivatalos személyek követik el, vagy az ő mulasztásuk is hozzájárult ahhoz, hogy egy fogvatartott bántalmazás áldozatává váljon.

A fogvatartottak közül is különösen kiszolgáltatott helyzetben vannak a külföldi állampolgárok. Pszichiátriai kutatások igazolják, hogy a stressz forrásai a következő tényezők: bizonytalanság, az információ hiánya, a kontroll hiánya és az önkifejezés lehetőségének a hiánya. Ezek pontosan azok a tényezők, amelyek a fogvatartottakat is sújtják, és közülük is különösen a külföldi fogvatartottakat.

Jelen útmutató az "Erőszakos bűncselekmények áldozatául esett fogvatartottak sértetti jogai"¹ című, 2017-2019. között tartó projekt keretében készült, mely projektet az Európai Unió támogatta és a Fair Trials² koordinálta. Az útmutató a projekt keretében írt szakmai háttéranyagra, a hatóságok által megválaszolt közérdekű adatkérésekre, az általunk ügyvédekkel, civil szervezetekkel és állami szervekkel készített interjúkra, valamint egy szakértői megbeszélésen és a témában szervezett nemzetközi konferencia konklúzióira épül.

A projekt – és a jelen útmutató – fókuszában a bántalmazás áldozatává vált *külföldi* állampolgárok sajátos helyzete és jogaik érvényesülése, valamint *a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról szóló 2012/29 EU Irányelv* (a továbbiakban: Irányelv) magyarországi érvényesülése áll. Az alábbi megállapításokat négyféle fogvatartási helyszín vonatkozásában vizsgáltuk: 1) letartóztatásban lévő személyek esetében; 2) menekültügyi őrizetben lévő személyeknél; 3) idegenrendészeti őrizetben lévő személyeknél; és 4) tranzitónákban fogvatartott menedékkérők és idegenrendészeti eljárás alatt álló személyek esetében.

Az Irányelvben felsorolt jogok azonban nemcsak a külföldi állampolgárokat, és nemcsak a fogvatartásuk alatt bűncselekmények áldozatává vált személyeket illeti meg, így a jelen útmutatót bárkinek ajánljuk, aki tisztában szeretne lenni a bűncselekmények áldozatainak jogaival.

Az útmutatóban az Irányelv hat lényeges elemét vizsgáljuk, melyek az útmutató fejezeteit is alkotják: 1) a tájékoztatáshoz való jogot; 2) a büntetőeljárásban való részvétel jogát; 3) a hatékony jogorvoslathoz való jogot; 4) az áldozatsegítő szolgáltatásokhoz való jogot; 5) a védelemhez való jogot, valamint 6) az állam azon kötelezettségét, hogy képezze a szakembereket. Az egyes fejezeteknél ismertetjük az Irányelv lényegesebb szabályait, a magyarországi helyzetképet, az EJEB – amennyiben a fejezetnél releváns – vonatkozó esetjogát, valamint a problémákat és a megoldási javaslatainkat.

Az útmutatót minden olyan szakembernek ajánljuk, aki kapcsolatba kerül fogvatartott személyekkel, és elő kívánja segíteni az Irányelvben szereplő jogait.

¹ <https://www.helsinki.hu/az-eroszakos-buncselekmények-aldozataul-esett-fogvatartottak-sertetti-jogai/>

² www.fairtrials.org

I. A TÁJÉKOZTATÁSHOZ VALÓ JOG

I.1. Az Irányelv releváns jogszabályai

3. cikk

A megértéshez és a megértetéshez való jog

(2) *A tagállamok biztosítják, hogy az áldozatokkal folytatott szóbeli vagy írásbeli kommunikáció egyszerű és közérthető nyelven történjen. Az ilyen kommunikáció során figyelembe kell venni az áldozat személyes jellemzőit, beleértve az olyan fogyatékossgot is, amely befolyásolhatja a megértési képességet vagy azt a képességet, hogy megértesse magát.*

4. cikk

Az illetékes hatósággal való első kapcsolatfelvételtől kezdve történő tájékoztatáshoz való jog

(1) *A tagállamok biztosítják, hogy az áldozatoknak az illetékes hatósággal való első kapcsolatfelvételtől kezdve, indokolatlan késedelem nélkül megadják az alábbi tájékoztatást annak érdekében, hogy az áldozatok élhessenek az ezen irányelvben meghatározott jogokkal:*

- a) az általuk igénybe vehető támogatás fajtája, valamint az, hogy azt kitől kérhetik, beleértve adott esetben az orvosi segítség, a szaksegítség – ideértve a pszichológiai segítséget is – és az alternatív elhelyezés igénybevételével kapcsolatos alapvető információkat is;*
- b) a bűncselekménnyel kapcsolatos feljelentés megtételére szolgáló eljárások, és az ilyen eljárásokkal kapcsolatos szerepük;*
- c) a védelemben való részesülés módja és feltételei, ideértve a védelmi intézkedéseket is;*
- d) a jogi tanácsadás, a jogi segítségnyújtás és bármely egyéb tanácsadás igénybevételének módja és feltételei;*
- e) a kárenyhítés igénybevételének módja és feltételei;*
- f) a tolmácsolásra és fordításra való jogosultság módja és feltételei;*
- g) amennyiben a tartózkodási helyük a bűncselekmény elkövetési helye szerinti tagállamtól eltérő tagállamban van, azon különleges intézkedések, eljárások vagy szabályok, amelyek az illetékes hatósággal való első kapcsolatfelvétel helye szerinti tagállamban érdekeik védelmére rendelkezésükre állnak;*
- h) panasztételre rendelkezésre álló eljárások, amennyiben a büntetőeljárás keretében eljáró illetékes hatóság a jogaikat megsérti;*
- i) elérhetőségek az ügyükkel kapcsolatos kommunikációhoz;*
- j) a rendelkezésre álló helyreállító igazságszolgáltatási szolgáltatások;*
- k) a büntetőeljárásban való részvételük következtében felmerült költségeik megtérítésének módja és feltételei.*

I.2. Helyzetkép

I.2.1. Általános helyzetkép

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága szerint a fogvatartottaknak biztosítják a tájékoztatáshoz való jogukat az anyanyelvükön, illetve egy olyan nyelven, amelyet megértenek.

A tájékoztatáshoz való jog felöleli azt a jogot is, hogy a hatóságok az áldozat tudomására hozzák a nyomozás során keletkezett bizonyítékokat. Felöleli továbbá azt a jogot is, hogy az áldozat a saját egészségi állapotáról tolmács segítségével számára érthető tájékoztatást kapjon az orvosi vizsgálata alatt.

Az Irányelv szerint a tájékoztatáshoz való jog része az is, hogy kapjanak információt az áldozatok arról, hogy a gyanúsított, vagy az elítélt személy milyen szankcióban részesül. A gyakorlatban azonban az áldozatoknak ez a joga sokszor nem érvényesül. Sőt, az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság (OIF) nem biztosítja a fogvatartott külföldiek részére a tolmácsolást akkor sem, ha a külföldiek bántalmazásra panaszkodnak.

„Az állami áldozatvédelmi szolgálatnak kötelessége a rendőrség részére nyomtatott információs szórólapot készíteni, és a rendőrség köteles ezt az áldozatoknak átadni. A valóságban azonban ezek a szórólapok nem elérhetőek, ezzel jelentősen korlátozva az áldozatok tájékoztatáshoz való jogának érvényesülését.

Azok az áldozatok sincsenek jobb helyzetben, akik az interneten keresnek információt: nem könnyű ugyanis fellelni az áldozatok megsegítéséről szóló tájékoztatást, releváns és időszerű információt pedig egyenesen szinte lehetetlen találni egy egyszerű internetes keresés során.”³

A gyakorlatban az orvosok sokszor nem rögzítik pontosan azokat a sérüléseket, amelyekre az áldozatok a bántalmazás következtében hivatkoznak. Sokszor az orvosok csak a külsérelmi nyomokkal nem járó, így láthatatlan sérüléseket rögzítik, amelyekről később a hatóságok azt állítják, hogy ezek nem alapozzák meg a bántalmazás megtörténtét. Áldozatok arról számoltak be, hogy hiába voltak rajtuk látható külsérelmi nyomok, ezeket az orvosok nem rögzítették az ambulánslapon. Ez természetesen súlyosan gátolja az eredményhez vezető nyomozást.

Egy másik súlyos hiány, amely meggátolja az áldozatok tájékoztatáshoz való jogát mind a letartóztatás során, mind a menekültügyi, vagy idegenrendészeti eljárásaik alatt szenvedett bántalmazásaikat követően az, hogy a szakavatott és független civil szervezetek részére az állami szervek nem biztosítják a belépéshez való jogot. A Magyar Helsinki Bizottság 2017 nyara előtt számos esetben látogatta meg a büntetés-végrehajtási intézeteket és a menedékkérők és idegenrendészeti eljárás alatt állók őrizetűl szolgáló létesítményeket, egyrészt információt nyújtva a potenciális áldozatok részére, továbbá azok részére, akik már bántalmazás áldozatául estek, másrészt feltárva a fogvatartási körülmények hiányosságait. A Menedék Egyesület szociális munkásai sem dolgozhatnak jelenleg az OIF által fenntartott idegenrendészeti őrzött szállásokon, sem a Cordelia Alapítvány létfontosságú pszichés segítségnyújtást biztosító pszichiátriai nem kapnak engedélyt arra, hogy az OIF által fenntartott őrzött szállásokon és tranzitónákban könnyítsenek az áldozatok terheire, illetve csökkenthessék a feszültséget. Mi több, nemcsak a civil szervezeteket tiltották ki ezen intézményekből, hanem az általuk írt és számos nyelvre lefordított információs füzeteknek a fogvatartottak közötti terjesztését is betiltotta az OIF.

A tájékoztatáshoz való jog érvényesülésén segítene, ha az őrizetese naponta több időt tölthetnének internetezéssel. Sokszor naponta erre csak kb. 60 perc jut fejenként, amely időt természetesen a családtagokra, barátokra költi a külföldi személy. Amennyiben azonban több idő jutna fejenként, akkor lenne arra ideje a külföldieknek, hogy a jogaikról szóló online tájékoztatókat elolvashassák.

A külföldiek részére lefordított állami információs anyagok továbbá nem eléggé érthetően vannak megfogalmazva, azok megértése gyakran még egy tanult ember számára is nehéz. Számos

³ https://victimsupport.eu/activeapp/wp-content/files_mf/1564677240VOCIARE_National_Report_Hungary_interactive.pdf page 80.

menedékkérő és idegenrendészeti eljárás alatt álló személy továbbá nem is tud olvasni, így részükre a hanganyagon és videón rögzített tájékoztatás nyújtása elengedhetetlen.

I.2.2. A menekültügyi és idegenrendészeti eljárás alatt álló őrizetben tartott külföldiek speciális helyzete

Mind idegenrendészeti, mind menekültügyi őrizet során, és a tranzitónában történt elhelyezés esetén is – amennyiben egy külföldi orvoshoz kíván menni – a külföldi őrizettest rendőrök kísérik az orvoshoz, akik gyakran az orvosi vizsgálat ideje alatt is bent tartózkodnak az orvos rendelőjében. Ráadásul legtöbbször nem biztosítanak tolmácsot a külföldi részére az orvosi vizsgálat idejére. Ez oda vezet, hogy a külföldi nem tudja megfelelően kifejezni, hogy milyen sérüléseket szenvedett, az orvos nem tud megfelelő tájékoztatást nyújtani, hogy milyen kezelést alkalmaz, továbbá nem tudja leírni az ambuláns lapra, hogy milyen sérülésekről számolt be a külföldi őrizetes.

Az ambuláns lapot továbbá nem tudja megérteni a külföldi őrizetes, hiszen az csak magyar nyelven készül el.

A menekültügyi és idegenrendészeti eljárás alatt álló személyek általában nagy stresszhelyzetben kerülnek őrizetbe. Azok a menedékkérők, akik a tranzitónában vannak őrizetben, Szerbiában tartózkodtak számos hónapot, akár éveket. A hirtelen zárt környezetbe kerülést okozó traumát időbe telik megszokniuk, így nem tudnak az első napon odafigyelni a részükre szóban elmondott információra. A fogvatartottak sokszor egymásnak nyújtanak tájékoztatást, ám ez szükségszerűen hiányos lehet, sőt tévedések, álhírek terjedéséhez is hozzá vezethet, amely a feszültség növekedéséhez, és így erőszakhoz vezethet.

I.3. Megoldási javaslatok

Probléma	Megoldási javaslat
A hatóságok nem engedélyezik a hozzáértő civil szervezetek belépését a fogvatartási helyszínekre. A hatóságok nem járulnak hozzá ahhoz, hogy a civil szervezetek által készített nyomtatott tájékoztató anyagokat megkaphassák a fogvatartott külföldiek.	Az állami hatóságok engedélyezzék a civil szervezetek részére a fogvatartási helyszínekre való belépés lehetőségét. A hatóságok engedélyezzék a civil szervezetek által készített tájékoztató füzeteknek a fogvatartottak körében való terjesztését.
Az idegenrendészeti őrzött szállásokon és a menekültügyi őrzött befogadó központokban kevés időt tölthetnek a fogvatartott külföldiek internetezéssel.	• Biztosítsák a hatóságok, hogy naponta több időt tölthessenek internetezéssel a külföldi őrizetesek az idegenrendészeti őrzött szállásokon és a menekültügyi őrzött befogadó központokban.
A fogvatartás jogszerűségét felügyelő ügyész nincsen tisztában a tájékoztatáshoz való jog érvényesülésének mértékével.	• A fogvatartást felügyelő ügyész kérjen tájékoztatást a fogvatartást foganatosító szervektől arra vonatkozóan, hogy mennyiben valósul meg a fogvatartott külföldiek tájékoztatáshoz való joga. • Az ügyész minden egyes látogatása során hallgasson meg külföldi őrizeteseket, és kérdezze meg tőlük, hogy mennyiben érvényesül a tájékoztatáshoz való joguk.

A külföldiek részére nyújtott tájékoztatás minősége és mennyisége a legtöbb külföldi fogvatartott részére nem megfelelő.	• A hatóságok audio-vizuális módon is nyújtsanak tájékoztatást a külföldi fogvatartottak részére, ne kizárólag írásban. • A tájékoztatás nyelvezete – legyen az írásban, hanganyagon, vagy videón – legyen közérthetőbb. • A bántalmazás áldozatául esett külföldiek részére nyújtott megfelelőbb tájékoztatás érdekében a rendőrség működjön együtt a helyi áldozatsegítő szolgálattal.⁴
Az egyes eljárási cselekmények folyamán nincs megfelelő tolmácsolás biztosítva a külföldiek részére, így különösen az orvosi vizsgálatok idején.	A hatóságok minden esetben biztosítsák a tolmácsot az orvosi kivizsgálás idejére. A tolmács ne egy másik őrizetes legyen, hanem professzionális személy, akit köteleznek a szakmája etikai szabályai.
A hatóságok a külföldiek fogvatartásának első napján elárasztják információval a külföldieket, akiknek viszont időbe telik feldolgozni a fogvatartással járó traumát.	A hatóságok ne csak az első napon adjanak tájékoztatást a fogvatartottak részére, hanem később több alkalommal is, meggyőződve arról, hogy a külföldi megértette a részére nyújtott tájékoztatást.

II. A BÜNTETŐELJÁRÁSBAN VALÓ RÉSZVÉTEL

II.1. Az Irányelv releváns jogszabályai

10. cikk

A meghallgatáshoz való jog

(1) A tagállamok biztosítják, hogy az áldozatokat meghallgathassák és bizonyítékot szolgáltatathassanak a büntetőeljárás során. A gyermek áldozat meghallgatásakor kellően figyelembe kell venni a gyermek életkorát és érettségét.

11. cikk

Az eljárás megszűnését eredményező határozat esetén igénybe vehető jogok

(1) A tagállamok biztosítják, hogy az áldozatoknak – az áldozatoknak az adott büntető igazságszolgáltatási rendszerben betöltött szerepével összhangban – joguk legyen kérni az eljárás megszűnését eredményező határozat felülvizsgálatát. Az e felülvizsgálatra vonatkozó eljárási szabályokat a nemzeti jog határozza meg.

13. cikk

A jogi segítségnyújtáshoz való jog

⁴ https://victimsupport.eu/activeapp/wp-content/files_mf/1564677240VOCIARE_National_Report_Hungary_interactive.pdf

A tagállamok biztosítják, hogy az áldozatok jogi segítségnyújtáshoz jussanak, amennyiben a büntetőeljárásban részt vevő személy jogállásával rendelkeznek. A jogi segítségnyújtásnak az áldozatok általi igénybevételére vonatkozó feltételeit vagy eljárási szabályait a nemzeti jog határozza meg.

17. cikk

A más tagállamban tartózkodási hellyel rendelkező áldozatok jogai

(1) A tagállamok biztosítják, hogy illetékes hatóságaik megtehessék a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy – különösen az eljárás megszervezésével kapcsolatosan – minél kisebb nehézséget okozzon, ha az áldozat tartózkodási helye a bűncselekmény elkövetési helyétől eltérő tagállamban található. Ennek érdekében a bűncselekmény elkövetésének helye szerinti tagállam hatóságai különösen az alábbi intézkedéseket tehetik:

a) haladéktalanul felveszik az áldozat tanúvallomását a bűncselekmény miatt az illetékes hatóságnál tett feljelentést követően;

(2) A tagállamok biztosítják, hogy a lakóhelyüktől eltérő tagállamban bűncselekmény áldozatává vált személyek a lakóhelyük szerinti tagállam illetékes hatóságainál tehessenek feljelentést, amennyiben a bűncselekmény elkövetésének helye szerinti tagállamban nem tudták, vagy – az utóbbi tagállam nemzeti joga szerinti súlyos bűncselekmény esetében – nem kívánták azt megtenni.

II.2. Helyzetkép

A büntetőeljárásban való részvétel magában foglalja az Irányelv 10. cikke alapján a bizonyítékok szolgáltatásához való jogot is, amely szintén magában foglalja a bizonyítékok indítványozásának jogát is. Amennyiben pedig az áldozat, vagy képviselője indítványt tesz a nyomozás során, a nyomozó hatóságnak vagy kötelessége eleget tenni az indítványban foglaltaknak, vagy meg kell indokolnia, hogy miért nem tesz annak eleget. A gyakorlatban azonban számos alkalommal előfordul, hogy a nyomozó hatóságok nem tesznek eleget ezeknek a bizonyítási indítványoknak – legyen az felismerésre bemutatás, szembesítés, vagy valamely személy meghallgatására tett indítvány. Ez természetesen oda vezet, hogy a nyomozás során nem tudják megállapítani, hogy történt-e bántalmazás.

Előfordult továbbá a gyakorlatban, hogy amikor egy külföldi személy bántalmazásra panaszkodott, kitoloncolták az országból, így nem tudott részt venni a büntetőeljárásban, amely így nem vezetett eredményre.

A menekültügyi és idegenrendészeti eljárás alatt álló külföldi személyeknek a büntetőeljárásban való részvételhez való joga súlyosan sérül akkor is, amikor a rendőrök bent maradnak a bántalmazásukat követő orvosi vizsgálaton az orvos rendelőjében. Még súlyosabb a jogsértés akkor, amikor az a rendőr marad bent személyesen, akivel szemben az áldozat gyanút emel.

II.3. Megoldási javaslatok

Probléma	Megoldási javaslat
A rendőrök sokszor jelen vannak az áldozatok orvosi vizsgálatain az orvosi rendelőben.	A rendőrök az orvosi vizsgálat ideje alatt ne legyenek jelen az orvosi rendelőben, szükség esetén is csak a folyosón várakozzanak.

A nyomozó hatóságok nem veszik figyelembe az áldozat vagy képviselője által tett bizonyítási indítványokat.	A nyomozó hatóságoknak eleget kell tenniük az áldozatok vagy képviselőik által tett bizonyítási indítványoknak. Amennyiben nem tesznek eleget ezeknek, erről indokolt döntést kell hozniuk.
---	---

II.4. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlata

Az EJEB esetjoga alapján a nyomozó hatóságok kötelesek beszerezni és figyelembe venni a nyomozás során az alábbi bizonyítékokul szolgáló eszközöket:

- az áldozatok vallomását
- a gyanúsított személy(ek) vallomását (Satik és Mások kontra Törökország⁵)
- Igazságügyi orvosszakértői bizonyítékot (Boicenco kontra Moldova⁶)
- Egyéb orvosi bizonyítékot, boncolási jegyzőkönyvet
- Figyelembe kell venniük azt, ha az erőszak valamilyen mintát követ (pl. az adott fogvatartási helyszínen jellemző a fogvatartottaknak a radiátorokhoz bilincselése és az ebben a kiszolgáltatott helyzetben történő bántalmazása. Amennyiben egy fogvatartott arra panaszkodik, hogy ilyen módon bántalmazták, és az adott intézetben erről a gyakorlatról már került nyilvánosságra jelentés, akkor ez a jelentés is felhasználható bizonyítékként).
- A hivatalos személyek egymásnak ellentmondó vallomásait (amely alááshatja a szavahihetőségüket)
- A tanúk, köztük a szemtanúk vallomásait
- A tanúk szembesítését (Bouyid kontra Belgium [Nagykamara], §§ 124-134⁷)
- A sértettet megvizsgáló orvos vallomását (Bouyid kontra Belgium [Nagykamara], §§ 124-134).

Egy nemrég született ítéletben az EJEB kimondta, hogy az állami szervek nem szüntethetik meg a nyomozást arra való hivatkozással, hogy a fogvatartott aláírt egy nyilatkozatot, mely szerint nem érte panasz. A Csonka kontra Magyarország⁸ (2019) ügy szerint:

„Az a tény, hogy a kérelmező aláírt egy nyilatkozatot a szabadulása előtt, kevés súllyal esik a latba, hiszen ez akkor történt, amikor még a kérelmező a rendőri fogdán volt, minden valószínűség szerint a helyzet hatása és azon rendőrök befolyása alatt állt, akik állítása szerint bántalmazták őt.”

Az EJEB kérelmezői hivatkozhatnak arra is, hogy a nyomozás nem volt független:

⁵ A kérelem száma: 31866/96, az ítélet kelte: 2000. október 10. Az ítélet angolul itt olvasható: <http://echr.ketse.com/doc/31866.96-en-20001010/view/>

⁶ A kérelem száma: 41088/05, az ítélet kelte: 2006. július 11. Az ítélet angolul itt olvasható: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-76295%22%7D>

⁷ A kérelem száma: 23380/09, az ítélet kelte: 2015. szeptember 28. Az ítélet angolul itt olvasható: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-157670%22%7D>

⁸ A kérelem száma: 48455/14, az ítélet kelte: 2019. április 16. Az ítélet angolul itt olvasható: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-192465%22%7D>

- A nyomozó hatóságnak nem elég formálisan, hierarchikusan elkülönülnie a bepanaszolt szervtől, hanem **a gyakorlatban is függetlennek** kell tőle lennie: Armani da Silva kontra Egyesült Királyság⁹, [Nagykamara], §232.
- **Pártatlanság:** a hatóságok nem vehetik kizárólag az állami szervek verzióját figyelembe: Mustafa Tunç és Fecire Tunç kontra Törökország¹⁰, [Nagykamara], § 223.
- **Mulasztások** is arra vezethetik a Bíróságot, hogy a nyomozó hatóságok függetlenségének hiányát – és így az EJEE 3-as cikkének sérelmét – állapítsák meg. Ez történt pl. a Rupa kontra Románia¹¹ ügyben, ahol a nyomozó hatóságok elmulasztottak egyértelmű és szükséges eljárási cselekményeket elvégezni.

A hatóságoknak továbbá kötelessége megfelelő gyorsasággal intézkedniük az ügy szempontjából fontos személyek meghallgatása érdekében: nem hivatkozhatnak arra, hogy mivel az áldozat, vagy egy tanú már nincsen az országban, ezért nincs elég bizonyíték: Gürtekin és Mások kontra Ciprus¹² § 21.

A nyomozó hatóságoknak kötelességük megkísérelni az egymásnak ellentmondó vallomások feloldását: Rantsev kontra Ciprus és Oroszország¹³ §236.

A hatóságok kötelesek meghallgatni az áldozatot, hiszen az ő személyes tapasztalata fontos bizonyíték, amennyiben arra hivatkozik, hogy hivatalos személy bántalmazta: Kovalev kontra Oroszország¹⁴ Oroszország § 35, 37.

A büntetőeljáráshoz való hozzáférés joga különösen fontos akkor, ha az áldozat meghalt a bántalmazás következtében, és egy hozzátartozója szeretné gyakorolni az áldozat jogait. A nyomozásnak természetesen ilyenkor is hivatalból kell indulnia, a hatóságok nem várhatják meg, amíg egy hozzátartozó panaszt tesz. Ha mégsem indítanak nyomozást maguktól, érdemes a Slimani kontra Franciaország¹⁵, és az Al-Skeini és Mások kontra Egyesült Királyság¹⁶, [Nagykamara] ügyekre hivatkozni, amelyekben a Bíróság kimondta, hogy a hatóságok nem várhatják meg, amíg egy hozzátartozó panaszt tesz, hanem hivatalból nyomozniuk kell.

A Mezhiyeva kontra Oroszország¹⁷ ügyben a Bíróság tovább részletezte, hogy milyen jogokkal bír a hozzátartozó. Így a **hozzátartozónak joga van:**

- **tájékoztatást kapni az eljárás jelentős eseményeiről, mérföldköveiről**
- **másolatot készíteni az eljárás fontos iratairól**

⁹ A kérelem száma: 5878/08, az ítélet kelte: 2016. március 30. Az ítélet angolul itt olvasható: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-161975%22%7D>

¹⁰ A kérelem száma: 24014/05, az ítélet kelte: 2015. április 14. Az ítélet angolul itt olvasható: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-154007%22%7D>

¹¹ A kérelem száma: 58478/00, az ítélet kelte: 2008. december 16. Az ítélet angolul itt olvasható: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22003-2584109-2798869%22%7D>

¹² A kérelem száma: 60441/13, az ítélet kelte: 2014. március 11. Az ítélet angolul itt olvasható: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-142369%22%7D>

¹³ A kérelem száma: 25965/04, az ítélet kelte: 2010. január 7. Az ítélet angolul itt olvasható: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-96549%22%7D>

¹⁴ A kérelem száma: 78145/01, az ítélet kelte: 2007. november 12. A kérelem itt olvasható angolul: <http://echr.ketse.com/doc/78145.01-en-20070510/view/>

¹⁵ A kérelem száma: 57671/00, az ítélet kelte: 2004. július 24. Az ítélet itt olvasható angolul: <https://www.refworld.org/cases/ECHR/42d264864.html>

¹⁶ A kérelem száma: 55721/07, az ítélet kelte: 2011. július 7. Az ítélet itt olvasható angolul: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-105606%22%7D>

¹⁷ A kérelem száma: 44297/06, az ítélet kelte: 2015. április 16. Az ítélet itt olvasható angolul: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-153801%22%7D>

- **tanulmányozni a tanúvallomásokat annak érdekében, hogy ezekre észrevételeket tegyen**

Fontos, hogy az EJEB gyakorlata alapján a hatóságok nem kötelesek felkutatni, hogy van-e az elhunyt áldozatnak olyan rokona, aki az áldozatot megillető jogok egy részét gyakorolhatná helyette. Továbbá nem kötelessége a hatóságoknak az összes irat tartalmáról tájékoztatást adni, ám az iratok megismeréséhez való jog korlátozása nem vezethet ahhoz, hogy a védelem ne tudja hatékonyan gyakorolni jogait.

III. A HATÉKONY JOGORVOSLATHOZ VALÓ JOG ÉS AZ ÁLLAM AZON KÖTELEZETTSÉGE, HOGY A MEGFELELŐ SZANKCIÓT ALKALMAZZA

III.1. Az Irányelv releváns jogszabályai

11. cikk

Az eljárás megszűnését eredményező határozat esetén igénybe vehető jogok

(1) A tagállamok biztosítják, hogy az áldozatoknak – az áldozatoknak az adott büntető igazságszolgáltatási rendszerben betöltött szerepével összhangban – joguk legyen kérni az eljárás megszűnését eredményező határozat felülvizsgálatát. Az e felülvizsgálatra vonatkozó eljárási szabályokat a nemzeti jog határozza meg.

(2) Amennyiben az áldozatnak az adott büntető igazságszolgáltatási rendszerben betöltött szerepét a nemzeti jog értelmében csak azt követően határozzák meg, hogy az elkövető büntetőeljárás alá vonásáról határozat született, a tagállamok biztosítják, hogy legalább a súlyos bűncselekmények áldozatainak joguk legyen kérni az eljárás megszűnését eredményező határozat felülvizsgálatát. Az e felülvizsgálatra vonatkozó eljárási szabályokat a nemzeti jog határozza meg.

(3) A tagállamok biztosítják, hogy az áldozatokat indokolatlan késedelem nélkül tájékoztassák arról a jogukról, hogy kérelemre elegendő tájékoztatást kaphassanak annak eldöntéséhez, hogy kérjék-e az eljárás megszűnését eredményező határozat felülvizsgálatát.

(4) Amennyiben az eljárás megszűnését eredményező határozatot a legmagasabb szintű ügyészi hatóság hozta, amelynek határozatai a nemzeti jog szerint nem vizsgálhatók felül, a felülvizsgálatot ugyanezen hatóság végezheti el.

(5) Az (1), (3) és (4) bekezdés nem alkalmazandó az eljárás megszűnését eredményező olyan ügyészi határozatokra, amelyek peren kívüli vitarendezést eredményeznek, amennyiben a nemzeti jog rendelkezik erről.

III.2. Helyzetkép

A fogvatartásuk alatt bántalmazott személyek hatékony jogorvoslathoz való joga a jelen projekt eredményei szerint általában nem valósul meg Magyarországon. Ez különösen azokra a fogvatartottakra igaz, akik azt állítják, hogy bántalmazásukat hivatalos személy okozta.

A magyar hatóságok továbbra is azt állítják, hogy a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) CV. fejezetében szabályozott pótmagánvádas eljárás szükséges és hatékony hazai jogorvoslatnak számít, amelyet ki kell merítenie annak, akinek ez a Be. szerint jogában áll. A A gyakorlat és statisztikák azonban rámutattak arra, hogy ez nem így van.

III.3. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga

A magyar hatóságok a pótmagánvádlói eljárást továbbra is hatékony jogorvoslatnak tartják. Az EJEB azonban a Csonka kontra Magyarország¹⁸ ügyben újfent megerősítette korábbi álláspontját, mely szerint ez az eljárás nem számít hatékony jogorvoslatnak, így nem is kell kimeríteni. Tehát amennyiben valaki a nyomozás lezárulását követően nem lépett fel pótmagánvádlóként, ettől még tehet panaszt az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt. Az EJEB továbbá az Armani da Silva kontra Egyesült Királyság¹⁹ ügyben, figyelembe vette a kérelmező által hivatkozott statisztikai adatokat, melyekkel a kérelmező azt kívánta bizonyítani, hogy milyen mértékben nem hatékony a nyomozás az Egyesült Királyságban. Ilyen statisztikai adatokat a hazai kérelmezők is benyújthatnak a Bíróság részére, miután közérdekű adatkérőként kikérték a hatóságoktól az adatokat. Amennyiben a hatóságok a közérdekű adatkérés megtagadják, hazai bíróságok előtt érdemes ezt peresíteni. Az EJEB előtt pedig hivatkozhatunk arra, hogy ugyan a kérelmező kikérte közérdekű adatként a nyomozás hatékonyságára, vagy annak hiányára utaló adatokat, az állam azt jogsértő módon megtagadta. Ez ugyanis egy újabb olyan körülmény, amelyet a Bíróság az előtte folyó ügyben figyelembe vehet, és amellyel a kérelmező igazolni tudja, hogy ő a tőle elvárható gondossággal járt el.

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 301. §-a az alábbi rendelkezést tartalmazza:

(4) Korlátlanul enyhíthető annak a büntetése, aki a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekmény elkövetésének körülményeit a vádemelés előtt a hatóság előtt feltárja.

Az ún. whistle-blower szabályok alkalmazásával kapcsolatban az EJEB a Paul és Audey Edwards kontra Egyesült Királyság²⁰ ügyben kimondta, hogy sérülhet az Emberi Jogok Európai Egyezményének 2. vagy 3. cikke, amennyiben a nyomozó hatóságok nem hallgatnak meg tanúkat arra hivatkozva, hogy egy gyanúsított magára vállalja a bűncselekmény elkövetését. A Btk. említett szakaszának gyakorlatban történő megvalósulását a szabály újdonsága miatt még nem ismerjük, ám az eddigi gyakorlatot ismerve feltételezhető, hogy nem kerül majd sokszor alkalmazásra, mivel a hivatalos személyek a velük szemben emelt gyanút általában tagadni szokták.

Az EJEB sztenderdjeinek az sem felel meg, ha egy állam csak kártérítést kíván fizetni egy bántalmazott részére anélkül azonban, hogy a bűncselekmény elkövetését feltárná és meg kísérelné büntetni az elkövetőket.

Az EJEB-hez sohasem túl késő fordulni, ugyanis nemcsak akkor sértheti meg egy állam az Emberi Jogok Európai Egyezményét, ha eredménytelenül zárja a nyomozást, hanem akkor is, ha volt eredménye a nyomozásnak, vádat emeltek, sőt el is ítélték a tettest, ám a büntetés végrehajtása jogsértő:

- **Ha nyilvánvalóan aránytalan** az elkövetett bűncselekményhez képest az alkalmazott büntetés, megvalósulhat a 2-es, vagy a 3-as cikk sérelme: Önerýildiz kontra Törökország²¹, Nagykamara, § 325
- **Ha felfüggesztik az elítélt rendőr szabadságvesztés-büntetését**, mivel ez a tettes büntetlenségéhez vezet: Ali és Ayse Duran kontra Törökország²²
- **Ha túl korán szabadul az elítélt** Enukidze és Girgvliani kontra Grúzia²³, §§ 269 és 275

¹⁸ A kérelem száma: 48455/14, az ítélet kelte: 2019. április 16. Az ítélet angolul itt olvasható: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-192465%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-192465%22]})

¹⁹ A kérelem száma: 5878/08, az ítélet kelte: 2016. március 30. Az ítélet angolul itt olvasható: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-161975%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-161975%22]})

²⁰ A kérelem száma: 46477/99, az ítélet kelte: 2002. március 14. Az ítélet angolul itt olvasható: [https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{%22itemid%22:\[%22003-514203-515601%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{%22itemid%22:[%22003-514203-515601%22]})

²¹ A kérelem száma: 48939/99, az ítélet kelte: 2004. november 30. Az ítélet angolul itt olvasható: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-67614%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-67614%22]})

²² A kérelem száma: 42942/02, az ítélet kelte: 2008. április 8.

²³ A kérelem száma: 25091/07, az ítélet kelte: 2011. április 26. Az ítélet angolul itt olvasható: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-104636%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-104636%22]})

- **Ha a szabadságvesztés-büntetés végrehajtását indokolatlanul késleltetik:**
Kitanovska Stanojkovic és Mások kontra Macedónia²⁴, § 33.

IV. AZ ÁLDOZATSEGÍTŐ SZOLGÁLTATÁSOKHOZ VALÓ JOG

IV.1. Az Irányelv releváns jogszabályai

8. cikk

Az áldozatsegítő szolgáltatások igénybevételének joga

(1) A tagállamok biztosítják, hogy az áldozatok – szükségleteiknek megfelelően – térítésmentesen igénybe vehessék a bizalmasan működő, a büntetőeljárást megelőzően, annak folyamán és azt követően megfelelő ideig az áldozatok érdekében eljáró áldozatsegítő szolgáltatásokat. A családtagok a szükségleteiknek és az áldozattal szemben elkövetett bűncselekmény következtében elszenvedett sérelem mértékének megfelelően vehetik igénybe az áldozatsegítő szolgáltatásokat.

(2) A tagállamok elősegítik, hogy a feljelentést átvevő illetékes hatóság és az egyéb érintett szervek az áldozatokat az áldozatsegítő szolgálatokhoz irányítsák.

(3) A tagállamok intézkedéseket hoznak annak érdekében, hogy térítésmentesen és bizalmasan működő segítő szakszolgálatokat hozzanak létre az általános áldozatsegítő szolgálatokon túl vagy azok szerves részeként, illetőleg hogy az áldozatsegítő szervezetek ilyen szaksegítséget nyújtó, már létező szakosított szervekhez fordulhassanak. Az áldozatok a sajátos szükségleteiknek megfelelően vehetik igénybe az ilyen szolgáltatásokat, a családtagok pedig a sajátos szükségleteiknek és az áldozattal szemben elkövetett bűncselekmény következtében elszenvedett sérelem mértékének megfelelően vehetik igénybe azokat.

(4) Az áldozatsegítő szolgálatok és a segítő szakszolgálatok állami vagy nem kormányzati szervezetként hozhatók létre és szakmai vagy önkéntes alapon is szerveződhetnek.

(5) A tagállamok biztosítják, hogy az áldozatsegítő szolgáltatások igénybevételének lehetőségét ne tegyék függővé attól, hogy az áldozat a bűncselekmény tekintetében valamely illetékes hatóságnál hivatalos feljelentést tegyen.

9. cikk

Az áldozatsegítő szolgálatok által biztosított támogatás

(1) Az áldozatsegítő szolgálatok a 8. cikk (1) bekezdésében foglaltak szerint legalább az alábbiakat biztosítják:

- a) az áldozatok jogainak gyakorlásával kapcsolatos információk, tanácsadás és támogatás, beleértve a bűncselekmények miatti nemzeti kárenyhítési rendszerekhez való hozzáférésre,

²⁴ A kérelem száma: 2319/14, az ítélet kelte: 2016. október 13.

valamint a büntetőeljárás során játszott szerepükre vonatkozó tájékoztatást, így a tárgyaláson való részvételre történő felkészítést;

- b) a helyben működő releváns segítő szakszolgálatokról való tájékoztatás, és az azokhoz történő közvetlen irányítás;*
- c) érzelmi és – ha rendelkezésre áll – pszichológiai segítségnyújtás;*
- d) a bűncselekmény miatt felmerült pénzügyi és gyakorlati kérdésekre vonatkozó tanácsadás;*
- e) a másodlagos és ismételt áldozattá válás, a megfélemlítés, valamint a megtorlás veszélyével, illetve ezek megelőzésével kapcsolatos tanácsadás, kivéve, ha más köz- vagy magánszolgálatok már nyújtanak ilyen.*

(2) A tagállamok arra ösztönzik az áldozatsegítő szolgálatokat, hogy fordítsanak külön figyelmet azon áldozatok sajátos szükségleteire, akik a bűncselekmény súlya folytán jelentős sérelmet szenvedtek.

(3) Kivéve, ha más köz- vagy magánszolgálatok által már biztosított, a 8. cikk (3) bekezdésében említett segítő szakszolgálatok legalább az alábbiakat alakítják ki és biztosítják:

- a) menedékhelyre vagy egyéb megfelelő ideiglenes elhelyezés azon áldozatok számára, akiknek a másodlagos és ismételt áldozattá válás, a megfélemlítés, valamint a megtorlás közvetlen veszélye miatt biztonságos helyre van szükségük;*
- b) célzott és integrált segítség – többek között traumakezelés és tanácsadás – az olyan sajátos szükségletekkel rendelkező áldozatok számára, mint például a szexuális erőszak, a nemi alapú erőszak és a hozzátartozók közötti erőszak áldozatai.*

IV. 2. Helyzetkép

IV.2.1. Az áldozatsegítő rendszer általános problémái

A Victim Support Europe friss elemzése szerint a magyarországi áldozatsegítő civil szervezetek el tudnák látni a megfelelő szolgáltatásokat, ám a megfelelően átlátható pályázati lehetőségek hiányában ezen szervezetek az életben maradásukért küzdenek.²⁵

A jelentés szerint továbbá az áldozatok vonakodnak az állam által nyújtott segítő szolgáltatásokat igénybe venni, mert el akarják kerülni a látszatát is annak, hogy ők az állami szociális segítségnyújtásra szorulnak. Az állami által nyújtott szolgáltatások esetében úgy fest, hogy nyomást helyeznek az áldozatokra: csak az férhet hozzá a segítséghez, aki büntetőeljárást indít.²⁶ Ez oda vezet, hogy az Irányelv 8. cikkének (5) bekezdését – mely szerint az áldozatsegítő szolgáltatások igénybevételének lehetőségét ne lehet függővé tenni attól, hogy az áldozat a bűncselekmény tekintetében valamely illetékes hatóságnál hivatalos feljelentést tesz – a gyakorlatban megsérti az állami szervek. Ez a szabály rendkívül fontos, hiszen életszerű, hogy egy áldozat először nem rögtön feljelentést tesz, hanem az őt ért bántalmazás sokja után segítségre szorul. Ha megkapja a segítséget egy számára hiteles személytől, vagy szervezettől, akkor lesz képes arra, hogy a bántalmazás után annyira felépüljön lelkileg, hogy mérlegelni tudja a feljelentés megtételét.

²⁵https://victimsupport.eu/activeapp/wp-content/files_mf/1564677240VOCIARE_National_Report_Hungary_interactive.pdf

²⁶https://victimsupport.eu/activeapp/wp-content/files_mf/1564677240VOCIARE_National_Report_Hungary_interactive.pdf

A Victim Support Europe jelentése tovább elemzi az állami áldozatvédelmi szolgálatokat, és arra a következtetésre jut, hogy ezeknek a felépítése és a munkagyakorlata, az irodáik, valamint a személyzet kvalifikáltsága és munkaterhe nem megfelelő. A következtetések szerint az irodáik nem alkalmasak arra, hogy az áldozatok fogadni tudják, mert ezek inkább irodai munkavégzésre szolgálnak, mint tanácsadásra. A személyzetet továbbá nemcsak az áldozatvédelem, hanem egyéb feladatok is terhelik (így a legtöbbjük részben, vagy elsősorban jogi segítségnyújtással is foglalkozik), így időhiányban szenvednek, és a feletteseik sem bátorítják őket arra, hogy minél több ügyfélnek segítsenek. A jelentés arra a következtetésre jut, hogy „akár azt is mondhatnánk, professzionális módon ezen szervezetek nem tudnának ennél több áldozatot ellátni”.²⁷

IV.2.2. A fogvatartott áldozatok nehézségei

A fogvatartottak részére átadott írásbeli tájékoztató – mely jogaikat és kötelezettségeiket tartalmazza – nem szól arról, hogy a fogvatartásuk alatt bántalmazás áldozatául esett személyek milyen áldozatvédelmi szolgáltatást és mely szervezetnél tudnának igényelni.

A Magyarországon jogszerű tartózkodás hiányában tartózkodó személyek a magyar jogszabályok szerint nem jogosultak igénybe venni az áldozatvédelmi szolgáltatásokat. Ez a szabályozás sérti az Irányelvet. Az állami jogi segítségnyújtó szolgálat továbbá a jogi segítséghez való hozzáférést is megtagadja azon fogvatartottaktól, akiknek szerinte nincs joga a Magyarországon való tartózkodásra, még annak ellenére sem, hogy jogerős szabadságvesztés-büntetésüket töltik magyar büntetés-végrehajtási intézetben.

Amennyiben a fogvatartás során bántalmazás áldozatává vált személy külföldi, további gyakorlati akadályok is felmerülnek. A szolgáltatásokat ugyanis kétféle módon lehet igényelni: vagy személyesen, vagy telefonon keresztül. Előbbire egy fogvatartottnak akkor van esélye, ha szabadul. Az utóbbi azonban azért jelenthet akadályt, mert a telefonon keresztül történő kommunikáció hatékonysága azon fog múlni, hogy a telefonra válaszoló alkalmazott és maga a külföldi milyen közös nyelven tudják egymást megérteni. A letartóztatásban lévő fogvatartottak telefonbeszélgetéseit továbbá a hatóságok lehallgathatják, így nem valószínű, hogy egy fogvatartott szívesen mesélne arról, hogy milyen bántalmazás érte, különösen akkor nem, ha a bántalmazást hivatalos személy követte el vele szemben.

A büntetés-végrehajtási intézetekben az egyetlen áldozatvédelmi segítséget a börtönpszichológusok nyújtják, ám ők kevesen vannak, és a fogvatartott személyek nagy száma miatt túlterheltek. Továbbá mivel őket az állami hatóságok alkalmazzák, nem feltétlenül érzik szakmailag függetlennek magukat, kétséges, hogy amennyiben az áldozat, vagy képviselője pszichológiai véleményt kérne tőlük, leírnák-e azt, amit valóban szükséges kezelésnek tartanak (pl. azt, hogy a bezártság jelentősen rontja a bántalmazott fogvatartott pszichés állapotát).

A fogvatartottakat tovább sújtja az is, hogy időnként másik fogvatartási helyszínre szállítják át őket. Ilyenkor újra előről fel kell építeniük minden kapcsolatukat, beleértve az azon személyekkel való kapcsolatot is, akik segítséget tudnának nekik nyújtani. Ha egy fogvatartottat bántalmazás ér, indokolt lehet az áthelyezése egy másik helyszínre, ám ha túl gyakran helyezik át, akkor ez a gyógyulása lehetőségét ássa alá.

Fontos, hogy az Irányelv 8. cikkének (1) és (3) bekezdése alapján nemcsak az áldozat vehet igénybe segítséget, hanem a családtagja is. A családtagot szintén rendkívül mértékben megviselheti az áldozatot ért bántalmazás. Ez azért különösen fontos, mert amennyiben az áldozat családtagja kap segítséget, jobban tudja támogatni az áldozattá vált családtagját is. A családtagok részére nyújtott szolgáltatásokat azért is kell fejleszteni, mert ezeket az állami hatóságok nem tilthatják be, hiszen a szabadlábon lévő családtagok és segítő szervezetek kapcsolattartását nem korlátozhatják.

²⁷https://victimsupport.eu/activeapp/wp-content/files_mf/1564677240VOCIARE_National_Report_Hungary_interactive.pdf

IV.2.3. A menekültügyi és idegenrendészeti őrizet sajátosságai

A menekültügyi vagy idegenrendészeti eljárás alatt állók – ha családtagjaikkal együtt érkeztek Magyarországra – általában a családtagjaikkal együtt, velük egy zárkában vannak fogvatartva. Előfordul, hogy a korábbi traumák és a jelen bezártság hatására a családtagok egymás bántalmazásával próbálják levezetni a feszültséget. A tranzitónákban fogvatartott menekültügyi vagy idegenrendészeti eljárás alatt álló külföldiek ráadásul azt sem tudják, hogy mennyi ideig vannak fogvatartva, és a fogvatartási körülményeik is elérhetik az embertelen és megalázó bánásmódot²⁸

A családon belüli erőszak általában a nőket, gyerekeket, vagy az idősebbek fiatalabb testvéreit fenyegeti. Ha egy külföldi a fogvatartása alatt családon belül erőszak áldozata lesz, általában két rossz megoldás közül választhat: 1) nem kér segítséget, és elviseli az erőszakot, attól félve, hogy ha kérne segítséget, akkor a bántalmazó családtagnak okozna gondot, 2) kér segítséget és feljelentést tesz, ezzel kockáztatva, hogy a bántalmazó családtagot kiemelik a családból, elutasítják a menedékkérelmét és visszatoloncolják a származási országba.

Vannak továbbá olyan rendelkezésre álló pszichés segítségnyújtást biztosító civil szervezetek, amelyek számos éve arra szakosodtak, hogy traumát szenvedett külföldiek részére nyújtsanak pszichés segítségnyújtást. Ám a hatóságok megtagadják az áldozatoktól azt a jogot, hogy ezen szervezetek segítségét igénybe vegyék.

Milyen megoldási javaslatokra számíthatunk egy olyan rendszerben, ahol még a szociális munkásoknak is azt sugallják feletteseik, hogy ne legyenek kedvesek a fogvatartott személyekkel?

IV.3. Megoldási javaslatok

Probléma	Megoldási javaslat
A hatóságok nem engedik be a civil szervezeteket a fogvatartási helyszínekre és nem biztosítják a bántalmazás áldozatául esett fogvatartottak részére a megfelelő segítségnyújtást.	A hatóságok engedjék be a fogvatartási helyekre azon civil szervezeteket, amelyek professzionális segítséget nyújtanak pszichés segítségnyújtásban, jogi tanácsadással és családon belüli erőszak esetén. A külföldiek részére lefordított tájékoztatásnak tartalmaznia kell, hogy milyen szolgáltatásokat vehet igénybe egy bántalmazás áldozatává váló személy.
A hatóságok az áldozatsegítő szolgáltatásokhoz való hozzáférést attól teszik függővé, hogy az áldozat tett-e panaszt, vagy sem. Ez ellentétes az Irányelv szabályaival.	Amint a hatóságok tudomást szereznek arról, hogy egy fogvatartott bántalmazás áldozatává vált, késedelem nélkül biztosítaniuk kell, hogy az áldozat hozzáférhessen az áldozatsegítő szolgáltatások által nyújtott segítséghez. A hozzáférést nem tehetik attól függővé, hogy tett-e panaszt a bántalmazással kapcsolatban a fogvatartott, vagy sem.
Az áldozatok megsegítésében szakértelemmel bíró civil szervezetek kevés pályázati lehetőséghez jutnak.	A civil szervezetek részére – mindaddig, amíg nem tudnak közvetlenül segíteni az áldozatoknak – több anyagi támogatást kell biztosítani annak érdekében, hogy az áldozatok családtagjainak

28 <https://www.helsinki.hu/en/hungary-continues-to-starve-detainees-in-the-transit-zones/> A tranzitónákban a magyar hatóságok pl. 17 esetben összesen 27 felnőtt külfölditől tagadták meg az ételt, amely nyilvánvalóan súlyosan rontja nemcsak a fizikai, hanem a mentális egészségüket is, és a családok felnőttek esetében egyértelműen kihat az egész család mentális egészségére.

	nyújthassanak segítséget. Egy megerősített családtag ugyanis az áldozattá vált szerettének is jobban tud segíteni.
A hatóságok túl sokszor helyezik át a fogvatartottakat más intézetbe, megszakítva ezzel a létfontosságú pszichés kezeléseket.	A hatóságok csak akkor szállítsák át a bántalmazás áldozatául esett fogvatartottat, ha ebbe ő beleegyezett és ha ez az érdekeit szolgálja.
A magyar jogszabályok szerint a magyarországi tartózkodási joggal nem rendelkező külföldi állampolgár nem férhet hozzá az áldozatokat megillető támogatáshoz. Ez ellentétes az Irányelv szabályaival.	A magyar jogszabályokat az Irányelvnek megfelelően meg kell változtatni annak érdekében, hogy azon fogvatartottak is hozzáférjenek bántalmazásuk esetén az áldozatsegítő szolgáltatásokhoz, akiknek nincsen külön tartózkodásra jogosító engedélyük Magyarországon.
A családon belüli erőszak áldozatává vált fogvatartott nem kap megfelelő segítséget sem az államtól, sem a civil szervezetektől, hiszen ezeket be sem engedik a fogvatartási helyszínekre.	A hatóságoknak be kell engedniük a családon belüli erőszak áldozatává váló személyek megsegítésére szakosodott civil szervezeteket a fogvatartás helyszínére azért, hogy közvetlenül az áldozatoknak szakszerű segítséget tudjanak nyújtani.
A családon belüli erőszak áldozatává váló fogvatartott családtag csapdahelyzetben érzi magát: vagy felfedi a bántalmazás tényét, kockáztatva ezzel a bántalmazó elkülönítését és kitoloncolását Magyarországról, vagy hallgat róla, kockáztatva ezzel saját testi épségét, és akár életét is.	A családokkal dolgozó segítő szakembereknek külön-külön beszélgetniük (és gyerekek esetén játszaniuk) kell az áldozatokkal annak érdekében, hogy az áldozatoknak legyen lehetősége a bántalmazótól távol felfedni a segítőknél, hogy mi történt velük, és hogy tudatos döntést hozhassanak arról, hogy jelzik-e a bántalmazás tényét a hatóságok részére.

IV.4. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga

Amennyiben az áldozatnak járó segítséget egyedül a zárkatársaitól kapja meg, hivatkozunk a Topekhin kontra Oroszország ügyben született ítéletre, ahol a Bíróság kimondta, hogy az Egyezmény 3. cikkének megsértéséhez vezethet az, ha egy állam által nyújtandó kötelességét elmulasztja a hatóság, és hagyja, hogy a segítséget az áldozat zárkatársai nyújtsák.

V. AZ ÁLDOZATOK VÉDELEMHEZ VALÓ JÓGA

V.1. Az Irányelv releváns jogszabályai

18. cikk

Védelemhez való jog

A védekezéshez való jog sérelme nélkül a tagállamok biztosítják, hogy rendelkezésre álljanak azok az intézkedések, amelyek célja, hogy megvédjék az áldozatok és családtagjaik biztonságát a másodlagos és ismételt áldozattá válással, a megfélemlítéssel, valamint a megtorlással szemben, ideértve az áldozatok érzelmi vagy pszichés károsodásával szembeni védelmét, valamint méltóságuk megővését a kihallgatásuk és vallomástételük során. Ezen intézkedések szükség esetén magukban foglalhatják a

nemzeti jog által az áldozatok és családtagjaik fizikai védelmének biztosítása érdekében létrehozott eljárásokat is.

19. cikk

Az áldozat és az elkövető közötti kapcsolat elkerüléséhez való jog

(1) A tagállamok megteremtik az ahhoz szükséges feltételeket, hogy az áldozatok és – szükség esetén – családtagjaik ne kerülhessenek kapcsolatba az elkövetővel a büntetőeljárás lefolytatásának helyszínén, kivéve, ha ezt a büntetőeljárás megköveteli.

(2) A tagállamok biztosítják, hogy az új bírósági épületekben az áldozatok elkülönített helyiségekben várakozhassanak.

20. cikk

Az áldozatok védelemhez való joga a nyomozás során

A védekezéshez való jog sérelme nélkül és az igazságszolgáltatási mérlegelési jogkör szabályaival összhangban, a tagállamok biztosítják, hogy a bünygyi nyomozás során:

- a) az áldozatok kihallgatására a bűncselekmény miatt az illetékes hatósághoz intézett feljelentés megtételét követően indokolatlan késedelem nélkül sor kerüljön;*
- b) minimálisra korlátozzák az áldozatok kihallgatásainak számát, és ezeket kizárólag akkor folytassák le, ha a bünygyi nyomozás céljából feltétlenül szükségesek;*
- c) az áldozatokat elkísérhesse jogi képviselőjük és egy általuk választott személy, kivéve, ha ezzel ellentétes, indokolással ellátott határozatot hoztak;*
- d) az orvosi vizsgálatokat a minimálisra kell korlátozni, és azok kizárólag akkor végezhetők el, ha azokra a büntetőeljárás célból feltétlenül szükség van.*

21. cikk

A magánélet védelméhez való jog

(1) A tagállamok biztosítják, hogy az illetékes hatóságok a büntetőeljárás során megfelelő intézkedéseket hozhassanak az áldozatok és családtagjaik magánéletének – többek között az áldozatnak a 22. cikk szerint előírt egyéni értékelés keretében figyelembe vett személyes jellemzőknek – és képmásának védelme céljából. A tagállamok emellett biztosítják, hogy az illetékes hatóságok minden olyan jogszerű intézkedést hozhassanak az olyan információk nyilvánosságra kerülésének megakadályozása érdekében, amelyek alapján a gyermek áldozatok azonosíthatók lennének.

(2) Az áldozatok magánéletének, személyi sérthetlenségének és személyes adatainak védelme érdekében a tagállamok a véleménynyilvánítás és a tájékozódás szabadságának, valamint a média szabadságának és pluralitásának tiszteletben tartása mellett – önszabályozó intézkedések alkalmazására ösztönözik a médiát.

22. cikk

Az áldozatok egyéni értékelése specifikus védelmi szükségleteik meghatározása érdekében

(1) *A tagállamok biztosítják, hogy a nemzeti eljárásokkal összhangban az áldozatokra vonatkozóan megfelelő időben egyéni értékelés készüljön a specifikus védelmi szükségleteik meghatározása és annak megállapítása céljából, hogy a másodlagos és ismételt áldozattá válás, a megfélemlítés és a megtorlás különös kockázatának való kitettségük miatt vonatkoznak-e rájuk a 23. és 24. cikkben foglalt, a büntetőeljárás során alkalmazandó különleges intézkedések, és ha igen, milyen mértékben.*

(2) *Az egyéni értékelés során különösen az alábbiakat kell figyelembe venni:*

- a) az áldozat személyes jellemzői;*
- b) a bűncselekmény típusa vagy természete; továbbá*
- c) a bűncselekmény körülményei.*

(3) *Az egyéni értékelés keretében különös figyelmet kell fordítani azon áldozatokra, akik a bűncselekmény súlya folytán jelentős sérelmet szenvedtek; azon áldozatokra, ahol az őket érintő bűncselekményt előítéleten vagy megkülönböztetésen alapuló indítékkal követték el, és amely különösen személyes jellemzőikhez köthető; azon áldozatokra, akik az elkövetőhöz fűződő kapcsolatuk vagy a tőle való függőségük okán különösen veszélyeztetettek. Ezzel összefüggésben kellően tekintetbe kell venni a terrorizmus, a szervezett bűnözés, az emberkereskedelem, a nemi alapú erőszak, a hozzátartozók közötti erőszak, a szexuális erőszak vagy a szexuális kizsákmányolás és a gyűlölet-bűncselekmények áldozatait, valamint a fogvatékossággal élő áldozatokat.*

(4) *Ezen irányelv alkalmazásában a gyermek áldozatokról a másodlagos és ismételt áldozattá válás, a megfélemlítés és a megtorlás kockázata miatti sérülékenységük okán vélelmezni kell, hogy specifikus védelmi szükségleteik vannak. A gyermek áldozatok esetében e cikk (1) bekezdése szerinti egyéni értékelést kell elvégezni annak megállapítása céljából, hogy vonatkoznak-e rájuk a 23. és 24. cikkben foglalt különleges intézkedések, és ha igen, milyen mértékben.*

(5) *Az egyéni értékelés terjedelme hozzáigazítható a bűncselekmény súlyához, valamint az áldozatok által elszenvedett nyilvánvaló sérelem mértékéhez.*

(6) *Az egyéni értékeléseket az áldozatok szoros bevonásával kell elvégezni, aminek során figyelembe kell venni a kívánságaikat, beleértve azt is, ha nem kívánják a 23. és 24. cikk szerinti különleges intézkedéseket igénybe venni.*

(7) *Az egyéni értékelés alapjául szolgáló körülmények jelentős mértékű megváltozása esetén a tagállamok biztosítják, hogy az egyéni értékelést a büntetőeljárás során aktualizálják.*

23. cikk

A specifikus védelmi szükségletekkel rendelkező áldozatok védelemhez való joga a büntetőeljárás során

(1) *A védekezéshez való jog sérelme nélkül és az igazságszolgáltatási mérlegelési jogkör szabályaival összhangban, a tagállamok biztosítják, hogy a specifikus védelmi szükségletekkel rendelkező áldozatok, akik a 22. cikk (1) bekezdése szerinti egyéni értékelés eredményeként meghatározott különleges intézkedéseket vehetnek igénybe, igénybe vehessék az e cikk (2) és (3) bekezdésében megállapított*

intézkedéseket. Az egyéni értékelést követően tervezett különleges intézkedést nem kell biztosítani abban az esetben, ha az operatív vagy gyakorlati kényszerítő körülmények alapján lehetetlen, vagy ha az áldozat kihallgatására sürgős szükség van, és ennek elmulasztása sérelmet okozhat az áldozatnak vagy egy másik személynek, illetőleg veszélyeztetheti az eljárás menetét.

(2) A bűnügyi nyomozások során a következő különleges intézkedéseket kell biztosítani a 22. cikk (1) bekezdésével összhangban meghatározott, specifikus védelmi szükségletekkel rendelkező áldozatok számára:

- a) az áldozat kihallgatását az e célra kialakított vagy átalakított helyiségekben végzik;
- b) az áldozat kihallgatását erre kiképzett szakemberek révén vagy azok segítségével végzik;
- c) az áldozat valamennyi kihallgatását ugyanazon személyek végzik, kivéve, ha ez ellentétes a hatékony igazságszolgáltatással;
- d) a szexuális erőszak, a nemi alapú erőszak és a hozzátartozók közötti erőszak áldozatainak valamennyi kihallgatását – kivéve, ha azt ügyész vagy bíró végzi – az áldozattal azonos nemű személy végzi, ha az áldozat úgy kívánja, feltéve, hogy ez nem veszélyezteti a büntetőeljárást.

(3) A bírósági eljárások során az alábbi intézkedéseket kell biztosítani a 22. cikk (1) bekezdésével összhangban meghatározott, specifikus védelmi szükségletekkel rendelkező áldozatok számára:

- a) olyan intézkedések, amelyeknek célja a tanúvallomás során az áldozat és az elkövető közötti vizuális kapcsolat elkerülése, például a bizonyítékok szolgáltatása során is, megfelelő módszerek alkalmazásával, beleértve a megfelelő kommunikációs technológia alkalmazását is;
- b) olyan intézkedések, amelyeknek célja az áldozatok meghallgatása, anélkül, hogy jelen lennének a tárgyalóteremben, így különösen megfelelő kommunikációs technológiák felhasználása útján;
- c) olyan intézkedések, amelyeknek célja az áldozat magánéletére vonatkozó és a bűncselekményhez nem kapcsolódó szükségtelen kérdések mellőzése; továbbá
- d) olyan intézkedések, amelyeknek lehetővé teszik a tárgyalásnak a nyilvánosság kizárásával történő megtartását.

V.2. Helyzetkép

V.2.1. Általános helyzetkép

Az ORFK tájékoztatása szerint: „őrizetes bántalmazása esetén az őrzött szállás vezetője haladéktalanul intézkedik az érintettek elkülönítésére, valamint az eset kivizsgálására”. Amennyiben pedig „a Btk. 301. § (1) bekezdésébe ütköző és aszerint minősülő bántalmazás hivatalos eljárásban bűncselekmény elkövetésének gyanúja merül fel, haladéktalanul feljelentést tesz a Központi Nyomozó Főügyészségre.”

Az áldozat védelemhez való jogának érvényesítése érdekében az ORFK tájékoztatása szerint: „a további konfliktus megelőzése érdekében az őrzött szállás vezetője az érintett idegenrendészeti hatósággal egyeztetve kezdeményezi a bántalmazást szenvedett őrizetes másik fogvatartási helyen való elhelyezését az ORFK Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztályának vezetőjénél, aki az eset körülményeinek figyelembevételével dönt az őrizeti hely megváltoztatásáról.”

A BVOP tájékoztatása szerint kiemelt figyelmet fordítanak „a sérülékeny vagy különleges bánásmódot igénylő személyek elhelyezésére, sajátos szükségleteik, az egészségügyi és mentális állapotuk figyelemmel kísérésére.” „A sérülékeny (fiatalkorúak, erőszak és kínzás áldozatai, idős emberek, fogyatékos személyek, meghosszabbított őrizetben fogvatartottak és speciális orvosi szükségletekkel

rendelkezők) személyek esetében a mentálhigiénés szakemberek az érintettek pszichés állapotát folyamatosan monitorozzák.”

A BVOP tájékoztatása a külföldi fogvatartottak elhelyezésével kapcsolatban még hozzáteszi, hogy: „a büntetés-végrehajtási intézetek olyan elhelyezést biztosítanak, ahol az adott zárkában ugyanolyan állampolgárságú, vagy azonos nyelvet beszélő, illetve harmadik, mindkét fél által érthető nyelvet beszélő fogvatartott, fogvatartottak vannak elhelyezve.”

A gyakorlat azonban mást mutat. A Helsinki Bizottság találkozott már olyan kínai fogvatartottal, aki teljesen egyedül volt egy zárkában, és egyáltalán nem tudott senkivel sem kommunikálni.

Míg ez egyedi esetekben megvalósulhat, általában elmondható, hogy a gyakorlati tapasztalatok nem erősítik meg, hogy egy bántalmazás áldozatává vált fogvatartott megkapná azt a védelmet, amelyet az Irányelv fenti szabályai előírnak a tagállamok részére. A kutatás során egy ügyvéd arra is felhívta a figyelmet, hogy egy őr által bántalmazott fogvatartott arról számolt be, hogy amikor átszállították a bántalmazást követően egy másik intézetbe, ott az őrk tudtak arról, hogy a fogvatartott panaszt tett őrtársukkal szemben, és bosszúból ők is bántalmazták a fogvatartottat. A börtönök világában ismert az ún. „kannibálzárkák” fogalma is, amely egy olyan zárkát takar, amelyben kifejezetten agresszív fogvatartottak vannak elhelyezve, és ahol egy fogvatartott könnyen bántalmazás áldozatává válik, amennyiben egy ilyen zárkában helyezik el. Kannibálzárkában bántalmazás áldozatává esett fogvatartottak arról számoltak be, hogy szerintük a hatóságok szándékosan helyezték őket ilyen zárkába, így ugyanis anélkül bántalmazták a fogvatartottat, hogy ehhez a hivatalos személyeknek közvetlenül és bizonyíthatóan köze lett volna.

Olyan eset is előfordult, hogy nemcsak az áldozat védelemhez való joga sérült, hanem az áldozat családtagjaié is. Ez történt akkor, amikor az elkövető családtagjai fenyegették meg az áldozat családtagjait, miután megtudták, hogy az áldozat panaszt tett az elkövetővel szemben.

Számos alkalommal előfordult továbbá, hogy zárkatársak bántalmazták, erőszakolták meg, vagy megölték az áldozattá váló fogvatartottat. Némely esetben ezek a súlyos bűncselekmények elkerülhetőek lettek volna, ha a személyzet eléggé figyelt volna arra, hogy mi várható egy adott zárkában. A személyzet alacsony létszáma rendkívül nagy problémát jelent, amelyet többek között az okoz, hogy számos őr elhagyja a pályát, és a fizetés alacsony volta, valamint az őrökre felülről rájuk nehezedő nyomás, valamint a rossz fizikai munkakörülmények miatt nem tudnak elég számú és megfelelő munkaerőt felvenni.

Álláspontunk szerint továbbá az a személy, aki fogvatartottként válik hivatalos személy által okozott bántalmazás áldozatává, szükségszerűen kimeríti az Irányelv 22. cikkében meghatározott speciális védelmi igényű áldozata fogalmát. Amennyiben ugyanis egy hivatalos személy bántalmaz egy fogvatartottat, akkor hatalmi helyzetével él vissza, és rendkívül nagy a veszélye (és a gyakorlat ezt megerősíti), hogy egy bántalmazott fogvatartott nemhogy a jogaival nem tud élni, hanem még további bűncselekmények áldozatává válhat, amennyiben feljelentést tesz a bántalmazás következtében.

V.2.2. A menekültügyi és idegenrendészeti eljárás alatt álló személyek különös helyzete

A menedékkérők az EJEB gyakorlata szerint is már eleve egy sérülékeny csoportba tartozó személyek. Az OIF azonban egyetlen menedékkérő esetében sem folytat le olyan vizsgálatot, amely arra irányulna, hogy az illető különleges bánásmódot igénylő személynek minősül-e. Így a 0-14 év közötti kísérő nélküli kiskorú gyermekeket kivéve minden egyes menedékkérő – beleértve a kínzásáldozatokat, várandós nőket, idős, súlyos beteg embereket – fogva van tartva a tranzitónákban.

A menekültügyi és idegenrendészeti eljárás során a családtagokat egy zárkában, vagy konténerben helyezik el. Előfordulhat azonban, hogy egy családban a felnőtt családtagok ügyét más-más bíró bírálja el, és ez oda vezethet, hogy lesz olyan családtag, akit szabadítanak, és lesz olyan, akit nem. Az ilyenkor továbbra is fogvatartott és egyedül maradt női családtagot különösen fenyegeti a nők elleni erőszak veszélye. Ilyenkor is létfontosságú, hogy az illető védelemhez való joga érvényesüljön, ami nemcsak egy már áldozattá vált személy joga, hanem a tagállamoknak kötelessége a védelemhez való jogot

megelőző céllal is biztosítani. Az áldozatvédelmi irányelv ugyanis az (5) és (6) preambulumban kifejezetten említést tesz a nők elleni erőszak megelőzésének fontosságáról.

Esetleírás: A tranzitónában fogvatartott családtagok esetében előfordult már, hogy testvéreknek más-más bíró döntött az ügyében, és volt olyan fiútestvér, akit szabadítottak, ám a lánytestvérük egyedül a tranzitónában maradt a családos szektorban. Itt fennállt a veszélye, hogy a többi család felnőtt férfitagjai szexuális erőszakot követnének el rajta. Ennek megelőzése érdekében mindenképpen szükséges lett volna az elhelyezésének megváltoztatása. A hatóságok ki is emelték a családos szektorból, ám egy olyan szektorban helyezték el, ahol teljesen egyedül volt menedékkérőként, így fennállt az elszigetelődésének a veszélye, amely szintén megvalósíthatja az embertelen és megalázó bánásmód tilalmát. Az ilyen helyzetek megelőzése érdekében a megoldást az jelentheti, ha az egyedül maradt női családtag szabadítását is elrendelik, hogy így a családtagjaihoz tudjon csatlakozni.

V.3. Megoldási javaslatok

Probléma	Megoldási javaslat
A fogvatartottak védelemhez való joga általában nem érvényesül, mert kevés az ő, nincs kinek megvédeni az áldozatokat, vagy megelőzni, hogy áldozattá váljanak.	A döntéshozóknak el kell érniük, hogy az őrszolgálatot ellátó szakma megbecsült legyen. Az őrk fizetését emelni, a rajtuk lévő indokolatlan és irdatlan nyomást csökkenteni, a munkakörülményeiket javítani kell.
Az állam nem veszi figyelembe az áldozat védelemhez való jogának érvényesülése során az áldozat véleményét és érdekeit.	Amennyiben egy fogvatartott bántalmazás áldozatává válik, az ő beleegyezésével és az érdekei figyelembe vételével tegyen eleget az állam a védelemhez való joga biztosításának. Amennyiben egy áldozatot csak azon az áron tudnak megvédeni az ismételt erőszaktól, hogy egyedül helyezik el, ez is lehet jogsértő, így szabadítása indokoltabb lehet (amennyiben nem bűncselekmény gyanúsítottja).

V.4. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga

A Dybeku kontra Albánia²⁹ ügyben kimondta a Bíróság, hogy bizonyos fogvatartottak részére a saját igényeiknek megfelelő elhelyezést kell biztosítani, így pl. az értelmi fogyatékosok, a testi fogyatékosok, a súlyos testi betegségben szenvedők, az idősek, vagy kábítószerfüggők részére.

Menedékkérők képviselete esetén érdemes hivatkozni az O.M. kontra Magyarországra³⁰ ügyre, amely ítéletben a Bíróság kimondta, hogy a menedékkérők a fogvatartottaknak egy eleve sérülékeny csoportjába tartoznak, és a konkrét ügy kérelmezője meleg volt, akit így még sérülékenyebbnek tartott a Bíróság.

Ha egy fogvatartott már bántalmazás áldozatává vált, és a hatóságok elmulasztják a védelemhez való jogát biztosítani, amennyiben a fogvatartottat visszavonhatatlan kár fenyegeti, akár ideiglenes intézkedés keretében azt is kérhetjük a Bíróságtól, hogy utasítsa a nemzeti hatóságokat arra, hogy részesítsék védelemben a fogvatartottat azáltal, hogy pl. más zárkába helyezik át, vagy más intézetbe. Ebben a körben a D.F. kontra Lettország³¹ (§86) ügyre hivatkozhatunk, amelyben a Bíróság kimondta,

²⁹ A kérelem száma: 41153/06, az ítélet kelte: 2007. december 18. Az ítélet itt olvasható angolul: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-84028%22%7D>

³⁰ A kérelem száma: 9912/15, az ítélet kelte: 2016. július 5. Az ítélet itt olvasható angolul: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-164466%22%7D>

³¹ A kérelem száma: 11160/07, az ítélet kelte: 2013. október 29.

hogy az államnak kötelessége megvédeni a fogvatartottat más fogvatartottak által okozott erőszaktól olyan lépések megtételével, amelyek a védelmét szolgálják (így pl. magánzárkával, vagy más intézetbe történő áthelyezéssel).

VI. A GYAKORLATI SZAKEMBEREK KÉPZÉSE

VI.1. Az Irányelv releváns szabályai

25. cikk

A gyakorlati szakemberek képzése

(1) *A tagállamok biztosítják, hogy az áldozatokkal várhatóan kapcsolatba kerülő tisztviselők, így a rendőrségi tisztviselők és a bírósági alkalmazottak az áldozatokkal való kapcsolatuknak megfelelő szintű általános- és szakképzést kapjanak, annak érdekében, hogy növeljék az áldozatok szükségleteire fordított figyelmüket, továbbá pártatlanul, tisztelettel és szakértelemmel tudjanak velük bántani.*

(2) *A bírói függetlenségnek és az igazságszolgáltatási szervezet felépítésében az Unión belül fennálló különbségeknek a sérelme nélkül, a tagállamok felkérik a büntetőeljárásokban részt vevő bírák és ügyészek képzéséért felelős személyeket, hogy tegyenek lehetővé általános és szakképzést is annak érdekében, hogy növeljék a bírának és ügyészeknek az áldozatok szükségleteire fordított figyelmét.*

(3) *Az ügyvédi szakma függetlenségének kellő tiszteletben tartása mellett a tagállamok ajánlást fogalmaznak meg, miszerint az ügyvédek képzéséért felelős személyek tegyenek lehetővé általános- és szakképzést is, annak érdekében, hogy növeljék az ügyvédeknek az áldozatok szükségleteire fordított figyelmét.*

(4) *A tagállamok a közszolgálatokon keresztül vagy az áldozatsegítő szervezetek finanszírozása révén ösztönöznék azon kezdeményezésekre, amelyek célja, hogy az áldozatsegítő és helyreállító igazságszolgáltatási szolgáltatásokat nyújtó személyek az áldozatokkal való kapcsolatuknak megfelelő szintű képzést kapjanak, és betartsák azon szakmai előírásokat, amelyek célja annak biztosítása, hogy pártatlanul, tisztelettel és szakértelemmel nyújtsák az említett szolgáltatásokat.*

(5) *Az ellátandó feladatoknak, valamint a gyakorlati szakember és az áldozatok közötti kapcsolat természetének és szintjének megfelelően a képzésnek arra kell irányulnia, hogy a gyakorlati szakember képes legyen felismerni az áldozatokat, és tisztelettel, szakértelemmel és megkülönböztetésmentes módon bántson velük.*

VI.2. Helyzetkép

Míg 2019 előtt a hatóságok rendszeresen részesültek képzésben hozzáértő civil szervezetek által, újabban ilyen képzésekre nem kerülhet sor, mivel a kormány megbélyegezte azokat a civil szervezeteket, akik külföldiek jogaik érvényesüléséért dolgoznak (több, mint 20 éve).

Az állami szervek nem tudnak annyi képzést biztosítani, amely elegendő lenne arra, hogy ezek által biztosítható legyen minden alkalmazottjuk naprakész és professzionális tudása és hozzáállása. További probléma még az óriási fluktuáció: sok ór leszerel, és kevés jön, a kevesek részére pedig gyakran kellene újabb és újabb képzéseket szervezni, ám az állami szervek maguktól nem tudnak lépést tartani az újonnan felvett személyzet megfelelő tudásszintjének biztosításával.

Nemcsak képzésekre van azonban szükség, hanem rendszeresen biztosított szupervízióra is. Ezzel elérhető lenne, hogy az olyan rendkívül traumatikus eseményeket fel lehessen dolgozni, mint mondjuk egy öngyilkosságot elkövető fogvatartott vérben tocsogó zárkájának a látványa. A rendszeres

szupervízió továbbá a kiégést is megelőzheti, és azt is el lehet vele érni, hogy az őrszemélyzet a bennük felgyülemelő feszültséget ne a fogvatartottakon vezessék le.

VI.3. Megoldási javaslatok

Probléma	Megoldási javaslat
A kormány megakadályozza a civil szervezeteket abban, hogy a fogvatartottakkal kapcsolatba kerülő hivatalos személyeknek képzéseket nyújthassanak.	A kormánynak engednie kell, hogy az őrszemélyzetet, a rendőröket, ügyészeket és bírókat civil szervezetek is képezhessék, hiszen ez mindenkinek az érdeke.
A fogvatartottakkal kapcsolatba kerülő hivatalos személyek képzése nem elég rendszeres és nem elég hatékony.	A hivatalos személyek részére rendszeresebben kell képzést tartani. A kellő rendszeresség a civil szervezetek bevonásával érhető el. Az állam hívjon meg külföldi képzőket olyan EU-s tagállamokból, amelyek jeleskednek az Irányelv szabályai érvényesülésének jó gyakorlatokkal történő biztosításában. A hatóságok ösztönözzék a hivatalos személyek aktív részvételét a képzésen.
A képzéseknek általában nem része a személyzet mentális állóképességének fenntartása és fejlesztése.	A képzések terjedjenek ki az áldozatokkal kapcsolatba kerülő hivatalos személyek mentális állóképességének fejlesztésére is.